Recensie

Klaas Spronk,
(Mijn) leven met de Bijbel:
Over bronnen van inspiratie en zinvolle tegenspraak in gevoelige kwesties,
Soest: Boekscout 2026
226 pag. ISBN: 978 94 654 4250 1. € 22,99.

Er is in de laatste jaren een zekere traditie ontstaan onder theologen om na hun emeritaat de balans van hun theologiseren op te maken. Zo heb ik autobiografische evaluaties in mijn boekenkast staan van Niek Schuman, Martien Brinkman en Johan Goud. In die traditie neemt nu ook Klaas Spronk plaats, met zijn boek '(Mijn) leven met de Bijbel', met als ondertitel: 'Over bronnen van inspiratie en zinvolle tegenspraak in gevoelige kwesties'. Van de vier is dit het meest persoonlijke en openhartige boek.

Het woordje 'mijn' in de titel staat tussen haakjes. Spronk wil namelijk meer doen dan alleen zijn gang met de Bijbel schetsen gedurende zijn tijd als predikant, docent, synode-adviseur en hoogleraar aan de PThU, voorheen Amsterdam, nu Utrecht. Hij wil met dit boek ook een bijdrage leveren aan een passende en integere omgang met de Bijbel in de huidige tijd.

Een expliciet hoofdstuk over zijn visie op de Bijbel ontbreekt, maar dat betekent niet hij op die vraag geen antwoord geeft. Spreken over de Bijbel als onfeilbaar Woord van God – een visie die KS nog met grote regelmaat tegenkwam vanuit de collegebanken – doet volgens Spronk geen recht aan de Bijbel. Het zal geen verbazing wekken dat orthodoxe studenten je dan niet direct zullen omhelzen. Hoe ziet Spronk de Bijbel dan wel? Als bron van inspiratie. Het is een zegswijze die de lezer(es) met regelmaat in het boek tegenkomt: niet alleen aan het begin (p. 10) en aan het slot (p. 225), maar ook daartussen. De Bijbel is een bron van inspiratie, 'om de moed erin te houden, maar ook om aan het denken te zetten' (p. 203) en 'zinvolle tegenspraak' te leveren, zou je eraan toe kunnen voegen, op basis van de ondertitel.

In het eerste, lange hoofdstuk (pp. 11-66) schetst KS zijn levensgang tot nu toe: zijn jonge jaren in Zuiderveld, een dorpje onder de rook van Utrecht, de invloed die hij van zijn ouders heeft ondergaan, zijn vroege verlangen om predikant te worden, de theologiestudie in Kampen, met zijn keuze voor het Oude Testament, zijn promotietraject bij Johannes de Moor en Ed Noort, zijn predikantschap in Monnickendam en Culemborg, die hem niet tegenhoudt om ook wetenschappelijk actief te blijven (met commentaren op Jozua in de serie *Tekst en Toelichting* [1994] en Nahum in de serie *Commentaar op het Oude Testament* [1997]) en zijn ambitie om als hoogleraar aan de universiteit te werken, die er na drie eerdere mislukte pogingen toe leidt dat hij in 2006 hoogleraar OT aan de PThU wordt. Uitgebreid schetst Spronk de wijze waarop hij lesgeeft, en de reacties daarop van zijn studenten, de verschillende promotietrajecten, zijn redactiewerk voor boeken en tijdschriften en zijn werk als bestuurder, als rector eindigend. Gelukkig is dit hoofdstuk meer dan

alleen een beschrijving. Spronk laat op tal van momenten ook weten wat de gebeurtenissen hem gedaan hebben, als ook hoe hij door diverse mensen (Johannes de Moor, Cees Houtman en Henk Leene) geholpen is om aan de universiteit een baan te krijgen. Niet alleen in dit hoofdstuk, maar ook elders (zie o.a. c. 2) wordt wel duidelijk dat Spronk niet veel op heeft met conservatisme, of mensen nu hoogleraar of student zijn, maar ook niet met dogmatiek.

In de rest van het boek behandelt KS de thema's waaraan hij als oudtestamenticus (docent en hoogleraar) heeft gewerkt. In de noten worden in elk hoofdstuk de publicaties genoemd die hij over het thema heeft geschreven.

- *Het geweld in de Bijbel* (c. 5). Dat kan geen verbazing wekken, wanneer je commentaren moet schrijven over bijbelboeken als Jozua (T&T), Rechters (VHB en HCOT) en Nahum (HCOT), die als tamelijk gewelddadig bekend staan. In dit hoofdstuk beschrijft KS vooral zijn uitleg van dergelijke teksten. Literaire analyse laat vaak zien dat de teksten zelf ook kritische componenten bevatten. Dat alles betekent echter niet dat KS, die van zichzelf zegt dat hij zachtmoedig van aard is (p. 99), zelf geen standpunt inneemt inzake het geweld.

- *De Bijbel en kunst* (c. 6). Zo keek KS naar de wijze waarop de verhalen van de dochter van Jefta, Simson, Jona, de dodenopwekking volgens Ezechiël 37, Johannes de Doper (in de Goudse glazen) en Jezus (in films) in de kunst verwerkt zijn. Het is een thema waar Spronk duidelijk plezier in heeft. Dat zal ermee te maken hebben dat kunstenaars je vaak een perspectief laten zien die je als exegeet niet had opgemerkt.

- *Leven na de dood* (c. 7). Dat mag toch wel tot het grote thema van KS gerekend worden. Het thema werd hem ooit door Johannes de Moor aangereikt. Het begon met zijn doctoraalscriptie over Jesaja 14, gevolgd door zijn proefschrift *Beatific Afterlife in Ancient Israel and in the Ancient Near East* (1986), een studie - gehonoreerd met het predicaat *cum laude* – die – tot zijn grote vreugde – in de discussie over dit thema nog steeds voluit meedoet. Over het thema heeft hij gedurende heel zijn wetenschappelijke loopbaan met regelmaat geschreven (zie pp. 140-141). Hij eindigde er zijn hoogleraarschap ook mee: '"U dwaalt vreselijk" (Marcus 12:27b): In discussie met de Sadduceeën en Prediker over het leven na de dood'. Aan de vraag hoe hij daar zelf instaat, gaat hij niet voorbij. 'Ik geloof niet meer in enige vorm van bewustzijn na de dood' (p. 139) en 'Leven na de dood is voor mij in de eerste plaats voortleven in de familie' (p. 140). De kern van het bijbelse spreken over leven na de dood is volgens Spronk over 'de blijvende relatie met God' (p. 139).

- *Bijbelvertaling* (c. 9). Spronk heeft zich er beroepsmatig veelvuldig mee bezig gehouden, maar het heeft nooit echt zijn hart gehad. Hij heeft altijd een zekere afstand gehouden. Zo begint hij dit hoofdstuk. Het mag dan toch opvallend heten, dat hij ooit wel solliciteerde op een baan als hoogleraar Bijbelvertalen aan de VU, als ook dat hij een boekje schreef over de Nieuwe Bijbelvertaling. In dit hoofdstuk schetst hij vooral de voorgeschiedenis van de NBV (2004), met de daaropvolgende revisie (2021) om aan het eind te concluderen dat het debat over bijbelvertalingen wel nooit zal verstommen.

Een problematiek waar KS zich intensief mee bezig heeft moeten houden, is die van *Israël en de Palestijnen* (in c. 8). Bijbelvertalen mag tot stevig debat leiden, dat geldt niet minder voor 'Israël en de Palestijnen'. Waar hij in zijn jonge jaren een grote sympathie voor Israël voelde, ontstond daarna ook begrip voor de Palestijnse zaak, mede onder invloed van gesprekken met Joden en Palestijnen in Nederland en Israël. Om later het niet gepast te vinden om een standpunt in te nemen. Zijn inzet – met het Job-model – was nadien om mensen met elkaar in gesprek te brengen en om te vragen om goed naar elkaar te luisteren.

Bij deze beschrijving van de thema's die je gedurende je wetenschappelijke loopbaan hebben bezig gehouden, zou je het kunnen laten, maar dat doet KS niet. Aan het slot schetst hij – heel bescheiden, zou ik willen zeggen – wat hij als zijn vernieuwende bijdragen aan de oudtestamentische wetenschap ziet: (1) Zijn ontdekking van het raadsel van Psalm 49: 'Indien men geen inzicht heeft, houdt men geen stand.' (2) Het acrostichon van Nahum 1, hoewel hij daar bepaald nog niet alle handen voor op elkaar heeft gekregen. (3) De structuur van het boek Rechters, met de herhaling die typerend is voor de schrijfstijl van de auteur: 1:1–2:9, gevolgd door een tweeluik: 2:10–16:31 en 17:1–21:25, die chronologisch niet na, maar naast elkaar geplaatst moeten worden.

In de Nabeschouwing (c. 11) laat Spronk zien dat de spanning tussen de Bijbel en de geloofsleer hem meer dan hem lief was heeft beziggehouden. Wat hij steeds heeft willen laten zien, is (1) dat de geloofsleer ondergeschikt is aan de Bijbel en (2) hoezeer de Bijbel bron van inspiratie voor mensen kan zijn, in elk geval voor hemzelf is.

Wie Klaas Spronk kennen, zullen dat herkennen, als hij zegt dat hij niet zo'n prater is. Met dit boek geeft hij een beeld van zichzelf dat door zijn openhartigheid en eerlijkheid mij als lezer heeft verrast. Natuurlijk moet je in een autobiografisch overzicht je leven – als kind, leerling, student, predikant, geestelijk verzorger, docent, hoogleraar – schetsen, maar daar blijft het gelukkig niet bij. Ik ken hem persoonlijk niet als iemand die heel snel een positie inneemt, in dit boek neemt hij op tal van momenten geen blad voor zijn mond. Ook zijn kwetsbaarheden, zijn ambities, zijn teleurstellingen, zijn vernederingen en zijn gevoeligheden blijven niet onbenoemd. Kortom, een boek dat mij door zijn openhartigheid en eerlijkheid ontroerd heeft.

Nico Riemersma